

Boekvertalers aan het woord (4): Willeke Barens

Vandaag, 11 februari 2011, bestaat de mailinglist [Boekvertalers](#) tien jaar. Dat heuglijke feit is aanleiding voor een vraaggesprek met Willeke Barens, de oprichtster van Boekvertalers waaruit dit weblog is voortgekomen.

Hoe kwam je erbij om een mailinglist voor boekvertalers op te richten?

Het was me opgevallen dat de typische boekvertaler eigenlijk nooit van zich liet horen op de andere vertalerslijsten. De boekenwereld was heel anders. Niet alleen vonden uitgevers het maar raar als je om een digitaal bestand vroeg, maar het werk vroeg ook om een heel andere techniek. Omdat de boekvertaler over het algemeen bescheidener is, en, voor mijn gevoel, zich door de hardere aanpak van de commerciële vertalers op de andere lijsten op de achtergrond hield, was er volgens mij wel behoefte aan een aparte groep van gelijkgestemde collega's die allemaal met dezelfde dingen te maken hadden. Ik hoopte dat zij zich op zo'n lijst prettiger zouden voelen en dus ook meer zouden kunnen profiteren van de digitale contacten.

Is er sindsdien iets veranderd voor boekvertalers?

Absoluut! De boekvertalers zijn niet meer zo onnodig bescheiden, zijn veel mondiger geworden - hoewel de uitgevers nog niet altijd happig zijn op het verschaffen van digitale bestanden en de tarieven nog steeds te laag zijn. Ook boekvertalers werken nu steeds vaker met vertaalhulpprogramma's en spraakherkenning en op onze lijst zijn er in elk geval een heleboel die beslist [niet op hun mondje zijn gevallen](#). Er wordt hard gewerkt om erkenning voor het vak te krijgen en [dan ook de daarbij behorende behoorlijke beloning](#).

Hoe ben je ertoe gekomen boeken te gaan vertalen?

Na mijn baan als vertaler bij de NAVO heb ik vier jaar in Australië gewoond en helaas ben ik na terugkomst in Nederland behoorlijk ziek geworden. Toen ik na anderhalf jaar weer begon op te knappen, viel mijn oog op een advertentie in een blad waarin vrijwilligers voor vertaalwerk werden gevraagd. Dat leek me ideaal om er weer een beetje in te komen, dus heb ik geschreven. De hoofdredacteur was hevig onder de indruk van mijn vertaalcarrière en vertelde me dat ze graag wilden dat ik elke maand een aantal artikeltjes voor hen vertaalde, maar... eigenlijk moest er ook een boek worden vertaald en of ik dat misschien voor hen zou willen doen?

Dat leek me wel leuk, dus aan de gang! Het was een fotoboek, *Volgend jaar in Jeruzalem*, maar ik kreeg alleen de overige tekst, en maar veertien dagen om de vertaling af te maken. Ik wist niet wat me overkwam, want het was door een Israëliër geschreven, niet al te vloeiend Engels, dus er kon geen sprake zijn van vertalen zoals ik het gewend was. Op een gegeven moment heb ik dan ook mijn "gewone" vertaalervaring maar aan de kant gezet en ben ik gewoon begonnen met het verhaal in het Nederlands na te vertellen. En dat alles op mijn zojuist aangeschafte tweedehands computer, die een harde schijf bezat van wel 16 MB en met geregelde bezoeken aan de bibliotheek om van alles uit te zoeken en na te kijken.

De uitgever bleek bijzonder tevreden, wat een opluchting. Ik was dus niet veel te vrij aan de gang gegaan. En ik had meteen een nieuwe liefde ontdekt: het vertalen van boeken! Wat een genot was dat! Heel iets anders dan mijn andere vertaalwerk, dat ik ook altijd leuk en interessant gevonden had, maar hierbij kon ik ook andere talenten inschakelen, heerlijk.

Diezelfde hoofdredacteur, Erik, heeft me toen introducties bij verschillende uitgevers bezorgd, waardoor ik steeds meer werk kreeg als boekvertaler, eerst voornamelijk in de christelijke sector, maar later heb ik ook allerlei andere boeken vertaald. Een van die uitgevers zei dat zijn tarief van 3 gulden per woord genoeg moest zijn, want ik deed het werk toch voor de Heer. Erik vroeg me toen of die uitgever ook voor de Heer elk jaar in een gloednieuwe Volvo moest rondrijden. Tja, daar had ik niet zo bij stilgestaan, maar toen die 3 cent niet omhoog kon, ben ik dus op zoek gegaan naar uitgevers die een beter tarief hanteerden.

Heb je die beter betalende uitgevers gevonden? Hoe ben je daarbij te werk gegaan?

Ja, die heb ik gevonden. Ik ben naar de bibliotheek gegaan en heb de boeken opgezocht die ik graag las en de uitgevers daarvan opgeschreven. Ik had inmiddels ook een boek met namen en adressen van allerlei uitgevers in Nederland en heb toen die opgeschreven uitgevers aangeschreven. Een week of twee later erachteraan gebeld en zo kwamen toen de eerste opdrachten binnen. Het werden vooral thrillers en kinderboeken, en knutselboeken ook nog.

Het tarief was nog niet hoog, maar daar had ik toen nog geen idee van, dit was halverwege de jaren negentig.

Wat vind je het moeilijkste aan boeken vertalen?

Na mijn jaren in het buitenland (1998-2005) was het moeilijker, ik had meer moeite met de juiste

voorzetsels in het Nederlands. Daarom heb ik de afgelopen paar jaar enkele schrijf cursussen gedaan, waardoor het nu weer een stuk beter gaat. Ik heb weinig werk meer als boekvertaler, alleen af en toe een paar hoofdstukken non-fictie, maar dat is qua techniek en benodigde talenten eigenlijk hetzelfde als mijn andere werk. Ik sta er wel voor open, hoor, maar fictie is veel leuker! En dan vooral spannende (kinder)boeken.

Over moeilijke aspecten gesproken: ik heb onlangs een proefvertaling voor Harlequin-thrillers gedaan, en hoewel ik een herkansing kreeg na de eerste, was de tweede toch beneden de maat. Het verbaast me niet. Ik kan niet werken met steeds in m'n achterhoofd de wetenschap dat ik [er van alles uit moet knippen](#), omdat hun boeken gemiddeld bijna een derde moeten worden ingekort. Ik heb alle geadviseerde foefjes toegepast, maar vond het eigenlijk verschrikkelijk werken op die manier, dus was het min of meer een opluchting dat ik dat niet meer hoeft te doen. Het leek me ideaal wegens de lange deadlines, maar nee, dan maar niet. Petje af voor de mensen die dat wel zomaar uit hun mouw (lijken te) schudden!

Wat ik ook bijzonder vervelend werk vond, waren de recepten uit de dieetboeken die ik heb vertaald. Ongelooflijk, wat een uitzoekerij. Als je het goed wilt doen tenminste, en dat wil ik natuurlijk. Als een Amerikaans recept zegt dat je een *cup* sla nodig hebt, dan moest ik eerst gaan opzoeken hoeveel gram dat was. Ik heb inmiddels enorme lijsten voor dat omrekenen, maar efficiënt werken is dat bepaald niet. Gelukkig zijn er genoeg mensen die dat juist weer heerlijk werk vinden!

Maar nu heb ik het over het vervelendste, niet het moeilijkste van boekvertalen. Het moeilijkste aspect is voor mij toch nog steeds het tarief. Het wringt als ik ermee aan het werk ben en weet dat de betaling veel te laag is voor de inspanning die de vertaler zich moet getroosten en de wel zeer speciale talenten die hij of zij ervoor mee moet brengen. Qua werk kan ik alleen maar zeggen dat ik het heerlijk vind; ik geniet van elke bladzij en heb alleen soms moeite met de snelheid waarmee de uitgever het werk terugverwacht. Dat vind ik erg jammer en doet beslist af aan de arbeidsvreugde.

Wat vind je het leukste aan boeken vertalen, met name fictie?

Het navertellen van het Engelse verhaal in het Nederlands zodat het weer net zo spannend is als in het Engels. Kinderboeken vooral, ik heb ervan genoten!

Noem eens een vertaaloplossing waar je trots op bent?

Dat was eigenlijk vooral mijn allereerste boek. Het moment dat ik gewoon besloot om niet meer te vertalen, maar na te vertellen. Een hele stap, kan ik wel zeggen, maar eentje die me altijd goed van pas is blijven komen. De uitgever heeft niets aan een modelvertaling als die niet "lekker" leest - maar dat is natuurlijk wel afhankelijk van het soort boeken dat je vertaalt.

En een mislukking/frustratie?

Frustratie: al die slapeloze nachten die ik doorworsteld heb tijdens en na het vertalen van een boek over Mars en al die angstaanjagende objecten en kometen die ononderbroken om onze aardbol in het heelal cirkelen. Verschrikkelijk! Een heel interessant boek, maar die informatie had ik net zo lief niet gehad.

Hoe kijk je aan tegen je relatie met uitgevers, persklaarmakers en redacteuren?

Tja, ik heb allerlei verschillende ervaringen gehad, van de uitgever die zei dat er zo'n haast bij het boek was dat ik een eerste versie moest opsturen, maar die toen helemaal niet blij was met m'n vertaling. Zijn opvatting van een eerste ruwe versie was duidelijk heel anders dan de mijne... Ik werk in eerste instantie ongelooflijk snel en vrij letterlijk en ga daarna pas slijpen en polijsten en poetsen tot ik er helemaal tevreden mee ben.

En dan die uitgever die me in het contract royalty's beloofd had en dat naderhand weer introk - en het was nog wel zo'n goed verkopend boek! Persklaarmakers, daar heb ik bijna nooit iets mee te maken gehad, behalve die ene keer toen me werd verteld dat een *slotted spoon* gewoon een schuimspaan was - maar ik had in Texas gewoond en had een *slotted spoon* meegebracht en dat was echt iets heel anders, maar schuimspaan werd het en dat was voor Nederland waarschijnlijk wel beter ook. Ook met redacteuren heb ik erg weinig te maken gehad.

Wat zou je graag veranderd zien op vertaalgebied?

Ik vind dat er een behoorlijke beloning tegenover het werk moet staan, maar dat zal heel moeilijk te bereiken zijn. Er zijn gewoon veel te veel mensen die het er leuk "bij" doen, en er niet bij stilstaan dat ze op die manier de markt bederven. Ik ben niet meer zo'n goede kandidaat voor uitgevers, dat realiseer ik me wel, omdat ik me eigenlijk zwaar uitgebuit voel als ik voor 4 cent per woord fictie moet vertalen en dan ook nog aan allerlei andere eisen moet voldoen. Het verschil met de normale zakelijke vertaalmarkt is dan gewoon te groot. Voor non-fictie vind ik dat gek genoeg minder van toepassing. Voor fictie heb je beslist een heel scala aan talenten nodig en die mogen best gewaardeerd worden met een behoorlijke beloning. Het lijkt soms wel of de uitgever vindt dat vertalers blij moeten zijn dat ze een boek mogen vertalen, maar welke uitgever of redacteur neemt zelf genoegen met een lage beloning omdat het werk zo leuk is?

Verder vind ik het werkelijk onvoorstelbaar dat de boekvertaler nog steeds met een boek naast de computer moet zitten werken, terwijl het zoveel handiger is om gewoon een digitaal bestand te hebben. En ja, je kunt een boek wel losknippen en de pagina's scannen, maar allemensen, wie heeft daar tijd en geduld voor? Ik in elk geval niet...

Welk boek zou je graag nog eens vertalen?

Non-fictieboeken en dan bij voorkeur over onderwerpen die me na aan het hart liggen zoals honden, gezondheid, breien, tuinieren, reizen, reiki en aanverwante gebieden.

Als wat voor vertaler beschouw je jezelf?

Als boekvertaler denk ik dat ik me bij non-fictie moet houden, hoewel ik fictie vertalen heerlijk vind. Ik heb echter te lang in het buitenland gewoond en heb te weinig contact met de hedendaagse cultuur om me nog op m'n gemak te voelen bij dialogen. Het zou prima lukken als het om meer traditionele, streekromachtige boeken gaat, maar zie daar maar eens aan te komen. Voor mij is het op dit moment financieel sowieso geen haalbare kaart, maar misschien over een jaar of tien, als ik mijn wel zeer karige pensioen moet gaan aanvullen.

Lees je zelf ook vertalingen?

Ik ben daar vorig jaar weer eens mee begonnen. Oorspronkelijk Engelse boeken zijn gewoon moeilijk omdat een deel van m'n hoofd constant bezig is terug te vertalen, en dat is haast niet het zwijgen op te leggen. Vorig jaar heb ik echter de Millennium-trilogie gelezen. Dat leek me een beter idee omdat die boeken niet uit het Engels vertaald zijn en dat ging prima. Voor Sinterklaas kreeg ik deze keer een uit het Engels vertaald boek en ik moet zeggen dat ik het met heel veel plezier gelezen heb en eigenlijk maar twee of drie keer dacht, hé... Dat was *Eten, bidden, beminnen* van Elizabeth Gilbert, vertaald door Martine Jellema.

Naar wie kijk je op als boekvertaler?

Naar al die collega's die dit werk zo gewetensvol en gemotiveerd blijven doen en niet zeuren over de slechte beloning, hoewel ik hen tegelijkertijd zou willen opporren van, kom op jongens! Deze speciale talenten van jullie mogen best wel eens beter gewaardeerd worden!

Willeke Barens (1949) vertaalde o.a. de schrijvers Peter Kerr, Gary Paulsen, Bill Watkins, Dina Anastasio en Rhonda Pollero.